

TAJEMNICA JASTRÓW

Chrystus zwycięzył na krzyżu śmierć, a przez swoje zmartwychwstanie dał nam nowe życie. Jest zatem Wielkanoc największym świętem chrześcijańskim. Symbole jej towarzyszące - jajko, wierzbowe bazie, a także to, że Wielkanoc obchodzona jest zawsze po pierwszej wiosennej pełni księżyca, w sposób jednoznaczny nawiązuje do odwiecznego związku człowieka z przyrodą i jej mocami, uosabianymi przez naszych przodków w rozmaitych pogańskich bóstwach.

Dziś jedynie kaszubska nazwa Wielkanocy - JASTRĚ - przypomina tamte zamierzchłe czasy. Ale są jeszcze miejsca, o których mówi się, że to właśnie na nich proto-pleści Kaszubów oddawali przed wiekami cześć boginii Jastrze i jej męskiemu odpowiednikowi Jastrzëbogowi. Jednym z takich miejsc jest niewielka polana nieopodal Jastarni.

Nie można wykluczyć, że archetypem słowiańskiej Jastry, czy też, jak się wydaje nieco wtórnego Jastrzëboga, którym w starożytności oddawać miano cześć, tańcząc wokół posągów ustawionych na polanach i pagórkach, jest wielka Isztar - czczona w Azji Mniejszej, jako uosobienie rozrodczych sił przyrody. Nie bez znaczenia jest również ścisły związek ryby z tą boginią. Ryba to także symbol płodności. Rybak zaś jest uosobieniem życia.

Bogini Jastrza, ryba, rybak, tajemnicza polana, Wielkanoc... Wszystko to razem prowadzi nas do Jastarni. Tylko tu istnieje zwyczaj budzenia wiernych na Rezurekcję za pomocą bębna, który ogłasza Pańskie Zmartwychwstanie. Podobno niegdyś zwyczaj ten powszechnie znany był w Ziemi Świętej...

Tak wiele tajemnic niesie z sobą Wielkanoc. Lecz wszystkie one zmagają do tej największej - tajemnicy życia, śmierci i rodzenia się do wieczności, bowiem „Bóg tak umiłował świat, iż Syna swego jednorodzonego dał, aby każdy, kto w niego wierzy nie zginął, ale miał życie wieczne”.

Artur Jabłoński

Henrik Héwelt

JASTRĚ

Zeleniã sã brzózków lëstczi
pùjczy palm sã cmùlã
w pòrénk taczi ùrocżësti
kòzdi spiéwò: alleluja

Zymk sã òblók w szal zelony
z martwëchwstałë pierszë kwiòtczi
kòzdi tak rozwieselony
starszi, młodzëzna i dzòtczi
Czëstim strzëbrã zwãczã zwòně
reny wiater twòrz òbwiéwò
czej tak jidzemë pòrene
„alleluja” dësza spiéwò.

Swiat je całi rozspiéwóny
dzys nóm wiesòti dzén nastòt
Christus Pón je zmartwëchwstóny
tegò swiata smùk rozjasnił
Wkòt ùsmiòné wszëtczë twarze
kòzdi dzys je tobie brata
Pón wstòt z martwëch, cud sã zdarził
to mē głosymë przed swiatã
Pón wstòt z martwëch, Jezës zëje,
wszãdze głosno sã rozlégò
pròwda tã niech kòzdi czëje
alleluja niech sã spiéwò.

Żëczimë na Jastrza

Na jastrowé swiãta Redakciji żëczã,
bë Norda bëła czëtónò w kòzdi kaszëbsczi chëczë,
bë jastrowò wòda dodòwa krasotë
a òstrò dëgòwka nëka do robòtë,
bë zajk bëł bògati w koncepcjë bëlné
a Norda bë sã stala pismionã samòdzelnym.

Te snòżé żëczbë przesłòt nama Stanisław Bartelik z Kielc. Je to Kaszëba, chtërnémù przëszło zamieszkać dalek pòza rodną zemiã. Tam trudni sã pròcã nòukòwã. Nie zabòcziwò równak ò Kaszëbach. Tej se j chwòtò za pióro i na papiór przelëwò swòjã miłotã do tatecznë.

Baro dzãkùjemë za ne snòżé słowa i ròd bë jesmë bëłë czejbë ne żëczbë sã zjiscëłë.

A wszëtczim tezewòrtnym czëtùncóm skłòdómë wiele zdrowiégò, szczestlëwòtë i bëlny przùdnotë. Żëczimë, żebë kòzdi pòtrafił pòradzëc sã z codniowim trudã, z procemnoscamã, jaczë przënòszò nen niepewny czas i z redoscã móg kroczëc wespół ze pòstanizną swòjégò żëcò.

Wszëtczégò bëlnégò!!!

CĘZ JE CZĘC

W ubiegły piątek w gdańskim Domu Kaszubskim odbyło się posiedzenie Zarządu Klubu Turystycznego „Wanożnik” działającego przy Zrzeszeniu Kaszubsko-Pomorskim. Spotkanie miało charakter organizacyjny. Omawiano m.in. kolejny Splywa Kajakowy „Śladami Remusa”, który zaplanowany został na lipiec. W sierpniu natomiast zrzeszeniowi wanożnicy planują rajd rowerowy „Stegna Czorlińskiego”

***

Do najbliższej soboty potrwa rozpoczęty 30 marca w Szwajcarii zjazd przedstawicieli europejskich mniejszości etnicznych. Kaszubów reprezentują tam studenci z Klubu „Pomerania”: Beata Pobłocka, Mirosława i Sławina Borzyszkowskie i Krzysztof Wirkus oraz dyrektor biura Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego Arkadiusz Goliński.

***

W poniedziałek, pierwszego kwietnia, w sali Kartuskiego Centrum Kultury „Kaszubski wór”, otwarta została wystawa grafik Jadwigi Krawczyk-Halickiej, Janusza Halickiego, Jana Kukuly i Andrzeja Żarnowieckiego. Wystawa nosi tytuł „Droga Krzyżowa” i czynna będzie do końca Wielkiego Tygodnia w godzinach 12⁰⁰ - 18⁰⁰.

***

W poszczególnych rejonach Kaszub zaczynają się już eliminacje do 25. jubileuszowego konkursu prozy i poezji kaszubskiej w Chmielnie. Szczególny charakter eliminacje te mają na Ziemi Puckiej. Już po raz piąty odbędą się ona w ramach konkursu „B nie zabc mów starków”.

Organizatorzy patronem tego konkursu ustanowili nieżyjącego już pisarza kaszubskiego, Jana Drzeżdżona.

A.J.

Gôdómë pò kaszëbskù VI

Lekcëjô XIII

(Jank wëchôdô z kôscoła i spòtikò Bernadkã i Staszka)

S. Hejle, Jankù, gdziesz tã tak jidziesz òstro. Nie widzysz tã lãdzy?

J. Ja le, jô waji nijak nie zaùwaził. Dobrze, że tã na mie zawôłôł.

B. Kò më ce widzelë ju na rezurekcëji, w kôscele. Tã sedzôł tak we westrzôdkù, a më bëłë dëcht slôdë.

J. Nã jo, gwësno temù jô waji nie widzôł, a rozzerac sã nie przëndôłëgò w kôscele. Prôwdã rzec jô tak le prawie zdãził na mszã...

S. Nã, më mùszelë zarò pò ce przinëc, bò më jesz tãz na czas przëszlë.

B. A Mariczezi z tobã ni ma? Òna wierã doma òsta i rëchtuje jastrowi frisztek.

J. Ò to chòdzy. A stëchòjta le, mòze wa pùdzeta ze mnã. Kò më le jesmë sami dwòje doma. Je leżnosc, zebë sã fejn razã zjesc i pòdzelëc jastrowim jòjkã.

S. Prôwdã rzec, më ni mòmë niek specjalnégò przëszëkòwónë. Tej mòze skòrzistómë z ròczbë Janka. Co tã mëslisz Bernadkò?

B. Jô mëslã, że to je dobrò ùdba. Kò to doch sã swiãta, tej mòzemë sã wëbrac na gòscëniã. Czasu mòmë dosc.

J. Nã tej drawùjemë - jesmë wnetka na placu.

(Ny troje wchòdajã w chëcze Mariczezi i Janka)

B. Niech bądze pòchwòlony Jezës Christus.

M. Na wieczi wicków. Amen. Nã wejleno, wa sã gwësno dze przë kôscele spòtka. Baro fejn, że razã wa przëszła. Jô mòm prawie wszëtkò zrobionë. Zarò dostawia jesz dwa talërzëczë.

J. Le sã sadnijta przë stole. Hele tu, a jô sã sadniã z ti stronë. A pòwiãdzta mie, wa sã mëta dzysò, jesz przed wznikã stùńca, w swiëzi bùtnowi wòdze?

B. Kò jô ò tim mësla jesz wczora, ale tã wiész człowiek je w sobòtã ùmãczony i niglë sã wëkùlduksòł z wërów, tej to bëł ju nòwëszzi czas jic na rezurekcëjã. Jô bë jesz mòze bëła zdãża...

S. ...nã jo, le nie gadòj, że to je mòja wina. To wszëtkò przez tã przësenionã gòdzënë. Kò jesz tidzëni temù ò sòdmi jô ju bëł na nogach, a terò òni z ni zrobilë szòstã i wez tu sã człowiekù òbùdz tak wczas.

M. To je tãz prôwdã. Nã, nama sã ùdalo wstac. Më, zresztã, mòmë bliskò do strëdzi. Ale chemë ju zaczãc, bò jestkù stëdnie.

(Wszëtcë) Przegònòjce Panie nas i te darë. jaczima z Waszi szczërotë bądzemë sã raczëlë. Przez Christusa Pana najëgò. Amen. W miono Òjca i Sëna, i Dëcha Swiãtëgò. Amen.

J. Tejle wezta òd te jastrowégò jaja. Terò mòmë ju kùnc pòstu, mòzemë sã bëlno najesc.

M. A wa wiëta czemù w Jastrowã Niedzelã jã sã prawie jaja na pòkrzësnik?

B. Kò tak stronama pòwiòdajã, że czej Szimón Cyrenejczik bëł przëmùszony niesc krziz Jezësa, tej òn szed prawie dodóm z jajama na szabat.

(klepanic do dwiërzy)

S. Czëjeta wa, chtos na dwiërze klepie - wierã jaczi gòsc.

M. Jô jidã òtemknãc. Nã wejleno, cëz ce sãsdze dobrégò tu niesc.

A. Nã, jô tak tu do waji przëszed, bò mie sã skaził zdrzëlnik, a to doch za

sztót zaczinò sã „Rodnò Zemia”.

M. *(zdrzi na zégark)* Jo, pò pròwdze, to je ju trzë wiertle dzewiãtò. Tej le pòj dali.

A. Witòjtaż, wa mòta wejle gòscy. Jô widzã, że tu sã dzysò sami Kaszëbi.

M. Jo, jo, Bernadka i Staszek przëszlë z Jankã pò rezurekcëji. Chłopie, wezle włączë zdrzëlnik, kò „Rodnò Zemia” sã zaczinò.

J. Alazë, jo, kò to je ju nòwëszzi czas. Tej ale chùtkò...

(włącziwò zdrzëlnik)

Dobrze, że tã przëszed, Arturze, kò më bëłë czësto òzabòczony.

(wszëtcë òbzërajã program)

M. Nã, terò mòze ju wëłączëc. Ùpamiãta wa abò, czemù ne swiãta sã Jastrama nazëwò?

S. Kò gwës, że jo, chòc przëznóm, że przòdë jô ò tim wszëtczim nie wiedzòł, co wasta profesór tu rzek.

B. Tej mùszimë terò chùtkò wzac kartë i pisac - mòze më tãz co wëgrajëmë.

J. Le piszta, kòzdi mò równë szansë, ale to sã òkòze za dwie niedzële. A dzysò chemë zëczëc naszim teleòbzërnikóm wszëtczégò nòlëpszégò, a òsoblëwie zdrowiégò.

A. Zëczimë tãz redoscë i wicy zadowoleniò z tegò, co nóm kòzdi nowi dzëni przëndòszò. Niech Zmartwëchwstali Pón darzi Waji ùbëtka, szczëscym i błògòslawi na kòlejny rok. Nã a na witro zëczimë bògatégò zajca i òstrégò dëgùsa.

*Eugeniusz Prëczkòwsczi
Artur Jablònczi*

Emisja nastãpi w pierwszy dzien swiãt Wielkanocy w magazynie kaszubskim „Rodnò Zemia”, o godzinie 8.45, program II i III TVP.

SMOK I WĘDROWCY

Byli trzej wędrowcy: krawiec, szewc i kowal. Pewnego razu przyszedli na Karwieńskie Błota, gdzie ludziom bardzo dokuczali smoki. Na noc zatrzymali się w pobliskim ciemnym lesie, pod jednym z drzew. Gdy już rozpalili ogień, postanowili losować, kto z nich będzie czuwał jako pierwszy. Los trafił na szewca.

Każdy przez dwie godziny musiał trzymać warty z toporem w ręku. Gdy czuwał szewc, a pozostali twardo spali, przyszedł smok z trzema głowami, by ich pożreć. Szewc ściął smokowi najpierw jedną głowę, a potem następne i zawlókł jego cielsko na ubocze, żeby przyjaciele nie przestraszyli się jego okropnego widoku. Gdy minęły dwie godziny, zbudził kowala i sam się położył.

Gdy kowal stał na straży, nadszedł smok z sześcioma głowami. Potwór rzucił się na niego, lecz kowal dzielnie machał toporem i ściął mu wszystkie głowy. Też zaciągnął smoka z dala od legowiska, obawiając się, że na widok potwora strachobliwy krawiec odmówi trzymania warty.

Gdy zaczął stróżować krawiec, przyszedł smok z dwunastoma głowami. Krawiec, choć strachobliwy, pomyślał: „niech się dzieje co chce” i zaczął tak zaciekle wywijać toporem, że w krótkim czasie odciął potworowi wszystkie głowy. Potem też usunął smoka gdzieś na ubocze.

Tymczasem nastał dzień i wędrowcy zaczęli nawzajem wypytywać się, jak minęło stróżowanie. Pierwszy z nich powiedział:

- Źle ze mną było!

Drugi:

- Ze mną jeszcze gorzej.

Trzeci:

- Właściwie ja miałem najgorzej.

Sprzeczka o to, kto miał największy kłopot z pokonaniem smoka, przerodziła się niebawem w kłótnię. Wędrowcy poobrażali się nawzajem i w dalszą drogę każdy ruszył osobno.

Opracował Stanisław Janke

Artur Jabłoński

BĘBEN I CZŁOWIEK

Wyciągamy go spod zwałów rybackich sieci. Tu w Jastarni nawet ci, którzy nigdy nie zajmowali się rybaczeniem, na wszelki wypadek mają taką sieć gdzieś w przydomowym obejściu. Z jednej strony Wielkie, a z drugiej Małe Morze i nigdy nie wiadomo w jakich okolicznościach będzie ona przydatna. Niech więc jest. Wypląć go stamtąd to rzecz niełatwa. Więc trwa to trochę zanim zostaje wreszcie przez nas uwolniony. Zakurzony i jakiś taki szaro bury, z połataną membraną, odpryskującą farbą i zardezewiałymi śrubami spinającymi obręcze. Bęben. Albo, jeśli ktoś woli - Tolumbas, bo wielki i o najniższym wśród bębnów brzmieniu.

Gerard Konkel, w którego garażu odnaleźliśmy ten skarb, patrzy na swój instrument i załamuje ręce. To już tyle lat, jak go nie używał. Wydawało mu się, że jest w lepszej kondycji, ale postarzeliz się obaj - Bęben i Człowiek. Ile lat ma ten pierwszy - nikt nie jest w stanie określić. Pan Gerard natomiast to mężczyzna dziś 77-letni. Ale wygląda na to, że niejednemu młodszemu od siebie dałby radę.

W swoim życiu robił rzeczy wiele. Był rybakim, organistą, dyrygentem miejscowej orkiestry. Układał kaszubskie wiersze i piosenki. Wśród tych ostatnich do najbardziej znanych i chętnie śpiewanych w kółkach nad stradą Bółtu, należy „Piesniò ò Jastarni”. Jej refren w melodii przypomina fale spokojnego morza oblewając brzegi Półwyspu Helskiego: „Mie je tak teszno za naszym mòrzã. Mie je tak teszno za mòrzã”.

Przez lata całe był też Gerard Konkel jastarnickim bębnistą. „Było ongiś

w zwyczaju - pisze w książce „Rok obrzędowy na Kaszubach „etnograf Longin Malicki - że w jastrową noc chodził po wsi bębnista, budząc mieszkańców, by spieszili na jutrze...” Lecz ten wielkanocny zwyczaj nie był na Kaszubach powszechny - jak mogłoby to wynikać ze słów etnografa. Wydaje się, że kultywowano go jedynie w Jastarni. Skąd się tam wziął? Na to pytanie odpowiedź znał pan Gerard: „W 1872 roku bël w Jastarni probòszczã ksądz Lenzion. To òn ùdostòł stòrèch Kaszèbów na nen zwèk. Taczègò Franca Kohnke pòslòl òn do Gdańska. A tam bëlè mniszè francyszkankowie. Franc kùpil òd nich bāben - nauczil sã na nim grac przèjchòl nazòd”. Po tych wyjaśnieniach zagłębil się w swoim fotelu i przez chwilę milczał. Z wyrazu jego twarzy pojąłem, że analizuje właśnie wypowiedziane przed chwilą słowa. Jakby na potwierdzenie moich przypuszczeń, pokiwał głową i powiedział: „Jo. Tak to bëlò”. No dobrze - pomyślałem - ale skąd tradycja wielkanocnego bębnienia u gdańskich franciszkanów? Nieco później wyjaśnił mi to ksiądz Jan Perszon - obrzędowość Kaszubów stała się tematem jego licznych publikacji książkowych. Jego zdaniem franciszkanie z Gdańska zwyczaj ten przywieźli z Ziemi Świętej, gdzie był on swego czasu dość powszechny.

Ciekawość związana z tradycją „Bęblowaniégò” nie dała mi długo siedzieć w gościnnym domu Konkelów. Poprosiłem gospodarza, byśmy wzięli bęben i obeszliz z nim Jastarnię. Był Wielki Tydzień Anno Domini '94. Zapadał już zmrok, a mie-

szkańcy Jastarni zajęci byli przygotowaniami do zbliżających się świąt. Widok człowieka maszerującego ulicami miasta z bębnem był dla nich dużym zaskoczeniem. Przypatrywali się więc z pobłażaniem dziwnemu korowodowi jaki tworzyliśmy z panem Gerardem. Okazało się bowiem, że to mi właśnie przypadło w udziale nieść przyłoczony do pleców instrument. Bębnista zaś szedł za mną wystukując naprędce wyszukany kawałkami drewna charakterystyczną marszową melodię: ram tada dam, ram tada dam, ram tada dam... pudu dum dum dum, pudu dum dum dum, pudu dum dum dum...

Gdyśmy tak szli w stronę znajdującego się w centrum Jastarni kościoła, Gerard Konkel zaczął opowiadać: „Jak ju mielè sã Jastrã mē òchodzèlè całã Jastarniã. Zaczinało sã òd kòscola, czèj jèsz bëlò cemnò. A tej sã szlò pòd Kusfeld. A nazòd jãz pòd Posejdona. To je barò dalek do jidzeniò...” Kiedy przestał mówić słycać było miarowe pudu dum dum dum... „To bāblowanìè mò òbwieszczac lèdzóm, że Jezès je Zmartwèchwstali. Tak jak w Wiòlgã Sobòtã wieczòr knòpi klekòcã klekòtkama è wrzeszczã „Wègóniòjta pòst a kladzèta wronè w gròp, co znaczy, że czas wiòldzègò pòstu sã ju skùnczil, tak jò bāblowòl, bo czas sã radowac. „Rada tada dam, ram tada dam, ram tada dam... „A w wòjnã - kontynuował swą opowieść - gitlerowcè mielè nama zabronionè

tego bāblowaniégò. Tej zòs mē zacczãnè pò wòjnie. A ten stòri bāben dèrch bël w ùzètkù, jãz zacczãnè bùdowac w Jastarni drogã - tam gdzie czedès bël wigón paslè sã krowè. Tej jaczis niemądri czlowiek wrzucyl nen stòri instrument w nã budowónã drogã. A to doch bël antik. Kò to bèla wiòlgò szkòda. Ale stalo sã.. Ten, co mē nim terò bāblèjemè je wzãti z mòjji dówny orkestrè. Òn tész je dobri, ale tamten... To je szkòda gadac”. Pudum dum dum, pudum dum dum „Nè, terò jò móm ju dosc. Chcemè le tej jic nazòd”.

Wróciliśmy zatem do domu, gdzie czekała na nas gorąca kawa. Pogadaliśmy jeszcze o tym i owym, aż zapadła noc. Podziękowałem jastarnickiemu bębnistcie za jego opowieść i ruszyłem w drogę powrotną. W miejscu, gdzie jak to wynikało ze słów Gerarda Konkela, pod asfaltową wstęgą drogi leżał zasypany gruzem bęben Franca Kohnke, zatrzymałem się jeszcze na chwilę z nadzieją, że może gdzieś na poboczu odnajdę chociaż jego szczątki. Było ciemno. Postąpiłem chwilę przy szosie i wydawało mi się, że słyszę w oddali charakterystyczne ram tada dam... Było to jednak tylko złudzenie.

Bęben, który jeszcze przed chwilą niosłem przed panem Gerardem leży już pewnie na swoim miejscu w przydomowym garażu. Może już nigdy nie zostanie stamtąd wyciągnięty, by ogłosić mieszkańcom Jastarni prawdę o Zmartwychwstaniu Pańskim. Młodzi nie gamą się do tego. Kto by tam zarywał noc dla jakiegoś bāblowaniégò?

Artur Jabłoński

Promocja pierwszego tomu

26 marca br. odbyła się w Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie promocja pierwszego tomu „Słownika etymologicznego kaszubszczyzny” autorstwa profesorów Wiesława Borysia z Krakowa i Hanny Popowskiej-Taborskiej z Warszawy. Do Pałacu Przebendowskich przybyło około 40 osób (także z Gdańska, Bytowa, Krokowej, Lipusza i Stężycy), co - jak na specjalistyczną publikację - jest sporo.

Profesor Edward Breza mówił o dokonaniach pani profesor - współautorki słownika, a profesor Jerzy Tredler o pracach pana profesora - współautora. Następnie sami oni odsłoniли zebrany kulis (tajemnice „kuchni”) swojej pracy.

Nikt spośród czwórki profesorów nie wspomniiał o kaszubskim jako języku. Wszyscy używali terminów: ka-

szubszczyzna, dialekt, mowa itp. Słownik jest dyferencjalny, tj. wymienia tylko słowa nie występujące w języku ogólnopolskim (ich termin). Planowany jest jako sześciotomowy, może plus tom uzupełnień. Ma więc to być dzieło liczące prawie dwa tysiące stron niemałego formatu.

Zestawienie planowanej skali (objętości, rozmiaru) słownika z jego

dyferencjalnością rodzi pytanie gdzie tu droga, gdzie tu rów? Może dyferencjalnym (w domyśle mniejszym) okazać się słownictwo nie uwzględnione w słowniku jako wspólne językowi polskiemu i językowi kaszubskiemu?

Etnolektami (termin nadrzędny), językami grup etnicznych, są zarówno odrębne języki jak i dialekty danego języka. Te etnolekty, które są rozumiane na całym obszarze danego języka, są po prostu jego dialektami. Etnolekt, który wyszło się z mlekiem matki, w którym się wzrastało, a którego nie rozumieją inni, nawet przyjaźni, nawet bez wątplenia krewni (krewnymi są Polacy kontynentalni i Polacy-Kaszubi), jest odrębnym językiem. Centralistyczni warszawscy i krakowscy uczeni tego (z powodu swego centralizmu) nie przyjmują do wiadomości.

Jeżeli uważacie, wy profesorstwo z prezydium - myślał sobie zapewne Edmund Kamiński - że kaszëbizna jest tylko dialektem języka polskiego, to znaczy to, że mnie zrozumiecie. I zaczął prawić po kaszubsku. Po minach było widać, że nie rozumieją. Pani profesor przetłumaczyła swemu koledze trzè dwadziesce (po polsku dwadzieścia trzy) na trzysta dwa. Kamiński ostatecznie przeszedł na polszczyznę.

Anielskò dòka przècenniãła rozèmh ùczalèch. Ale to dobrze, że zajmują się etymologią, pochodzeniem, pierwotnym znaczeniem kaszubskich słów. Bernarda Sychty „Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej” jest, z powodu zbyt małego nakładu, praktycznie nieosiągalny. Słownik Borysia i Popowskiej-Taborskiej, z Sychty wiele czerpiący, jest potrzebny.

Janusz Kowalski

Përzniã szportu

***

Stõri Bùrchacz gõgõ: - Przez ne szescdwadzesce lat, co jõ do ce mùlkù gõdóm, to nié jõ, le tã mòsz zawdë prõwdã.

- Sédmëdwadzesce - òdgadëje Bùrchaczka.

***

Mõli Gùstk wrõcõ z cyrkù i gõdõ:

- A tedë tatku tam bëła takõ wiõlgõ mòlpa jak tã.

- Glëpõta - òdgadëje tat - taczi wiõldzi mòlpe, jak jõ, na swiece nie dõ.

***

Brifka szarpie za dwiërze i wrzeszczi:

- Trëbinõ òdmëkõjce - dzys le je gazëta - zõdnëch rechùnkõw do zõplatë.

***

Jõzef gõdõ: Czõ le mùlkù, z detuszkama mùszimë wëtrzimac do pierszëgõ, bõ jak nié, to òstõniemë na lodze.

- Hejle, a skãdka më wezniemë lõd - òdgadëje mùlk.

Spisõt Henrik Héwelt

ŚWIĘTA Z GDAŃSKĄ „TRÓJKĄ”

TELEWIZJA GDAŃSK®

Zbliżające się Jastrë, wielu z nas spędzi zapewne w gronie rodziny. Święta sprzyjają odwiedzinom i wspólnym spacerom, do których gorąco zachęcamy. Niemniej jednak naszym czytelnikom proponujemy również spędzenie części tego wolnego czasu przed telewizorem. Zapraszamy do oglądania trzeciego programu Telewizji Gdańsk.

„Trójka” przygotowała tym razem wiele naprawdę interesujących propozycji. Gross z nich przypomina jastrówce zwyczajne i obrzędy Kaszubów.

I tak w Niedzielę Wielkanocną o godzinie 8.45, a zatem w porze świątecznego śniadania, będziemy mogli obejrzeć specjalne wydanie Magazynu Kaszubskiego „Rodnõ Zemia”. W programie tym po raz kolejny spotkamy się z bohaterami „Gõdómë pò kaszëbskù” - oczywiście rzecz będzie o Jastrach. Chwilę potem, profesor Jerzy Samp opowie o mitycznej bogini Jastrze i słowiańskim Jastrëbogù. Zobaczymy i usłyszymy także świąteczne pieśni kaszubskich poetów w muzycznej aranżacji Jerzego Stachurskiego.

O godzinie 14.50, natomiast, „Trójka” zaprasza do wysłuchania fragmentów koncertu pieśni Jana Trepczyka, które zarejestrowane zostały podczas listopadowej promocji kasy magnetofonowej „Lecë chdrankò” w gdańskim Ratuszu Staromiejskim. Utwory Mëstra Jana - przy fortepiano-

wym akompaniamentem Witosławy Frankowskiej - wykonają: Aleksandra Kucharska-Szeffler, Joanna Limańska, Agata Bienkowska, Wojciech Parchem i Radosław Wielgus. Program nosi tytuł: „Niech rozbrzmiewa pieśń”.

Tuż potem, bo o godzinie 15.00, proponujemy obejrzenie reportażu zatytułowanego „Jastrza znaczy Wielkanoc”. O naszych zwyczajach, dziś trochę już zapomnianych, opowiedzą w nim ksiądz dr Jan Perszon i Gerard Konkel z Jastarni (bohater artykułu „Człowiek i bęben”).

Również w Niedzielę Wielkanocną, ale tym razem nieco później o 21.35, „Trójka” zaprasza do obejrzenia fragmentów widowiska scenicznego Jerzego Stachurskiego i Mieczysława Abramowicza „Jastrë”, którego jedyną jak dotąd całościową wykonanie miało miejsce w kościele w Pomieczyźnie w roku 1992. W widowisku wystąpili m.in. strażacy z OSP, orkiestra Wojskowego Liceum Muzycznego w Gdańsku i grupa dziecięca „Pòd krëszkã”.

Natomiast w drugie święto już o godzinie 9.00 będziemy mogli obejrzeć powtórkę „Dyngusa na Kaszubach”. Widowisko to zrealizowała w roku 1993 s.p. Izabella Trojanowska, a wystąpili w nim członkowie zespołu „Kaszuby” z Kartuz.

Tego samego dnia o godzinie 10.00 gościem „Trójki” będzie artysta malarz prof. Włodzimierz Łajming - syn seniorki wśród współcześnie żyjących pisarzy kaszubskich Anny Łajming. Program przygotowała Anna Maria Mydlarska.

A zatem jeszcze raz zapraszamy do oglądania świątecznego programu przygotowanego przez Telewizję Gdańsk.

J.Ż.

Norda - Pismiono Kaszëbsczi Zemi

Dodõwk do Gońca Rumskiego, Echa Ziemi Puckiej
Adresa redakcëji: Rumia, ul.Morska 15, tel. 712-447, w godz. 9⁰⁰ - 17⁰⁰
Redagùje karno: Eugeniusz Pryczkowski, Kazimierz Klawiter, jak tãz Witold Bobrowski, Bogusław Breza, Ryszard Hinc, Bernard Hinz, Artur Jabłoński
Wëdõwca: Wydawnictwo „Rumina”, drëk - „Rumina”

Niedziela Palmowa

Najpiękniejsze palmy na Kaszubach można zobaczyć w parafii Strzecz. Jak co roku uczniowie Szkoły Podstawowej na Głodnicy przez cały post przygotowywali się do Palmowej Niedzieli. Mimo wielkiego śniegu wzięli udział w niedzielnej uroczystości. Najdłuższa z palm miała pięć metrów.

HB

Kalãdõrz kaszëbsczi

3 IV 1914 - w Kościerzynie urodził się **Hilary Jastak**. Uczęszczał do gimnazjum w Chełmnie. Studiował w Pielplinie. Święcenia kapłańskie uzyskał w 1941r. w Warszawie. Uzyskał doktorat z teologii moralnej. Już w młodości związał się z ruchem kaszubskim. W Gdyni, gdzie ks. prałat przez lata był proboszczem i mieszka do dziś, stworzył muzeum ze zbiorami regionalnymi. Określany jest zaszczytnym mianem: „Król Kaszubów”.

4 IV 1933 - w Gdyni ukazał się pierwszy okazowy numer pisma „Zrzesz Kaszëbskõ”, która stała się organem trzeciego pokolenia działaczy Kaszubów - Zrzeszënców.

4 IV 1874 - urodził się **Izydor Gulowski** (22.IX.1925), jako syn chłopca. Do seminarium nauczycielskiego uczęszczał w Tucholi. Pracował w Dzierżynie (kartuskie), potem w Konarzynie (kościerskie). Od września 1898 przeniósł się do Wdzydz Kiszewskich, gdzie wraz z żoną Teodorą założył kaszubski skansen etnograficzny. Bardzo dużo publikował o Kaszubach, przeważnie po niemiecku. Po kaszubsku napisał poemat zatytułowany „Pieśń o zemi kaszëbsczi”.

5 IV 1924 - w Kartuzach urodził się syn Aleksandra Majkowskiego - **Mestwin**. Zginął na wojnie 20 VII 1944, w okolicach Tarnopola.

6 IV 1903 - w Łączyńskiej Hucie pod Chmielnem, urodził się **Franciszek Treder**. Ukończył seminarium nauczycielskie w Kościerzynie. Pisywał wiersze w języku polskim i kaszubskim. Był zamiłowanym etnografem i kolekcjonerem. Dziełem jego życia było założenie Muzeum Kaszubskiego w Kartuzach, którego był kustoszem aż do śmierci (22.VIII.1980, w Gdyni).

8 IV 1913 - urodził się w Luzinie **Jan Bianga**. Wyuczył się kowalstwa, zatrudnił się jednak jako pracownik ko-

lejowy. Jeszcze przed wojną wejherowska „Klëka” opublikowała dwa jego wiersze. Rozgłosnia PR w Toruniu nadawała cykl humorystycznych audycji Biangi „Tõna i Gust”. Autor był w nich Gustem. Po wojnie nadawano je z Gdańska do 1952. Ostatni scenariusz z 19 VI 1958 nagrano lecz prawdopodobnie go już nie wyemitowano. Bianga napisał też sporo wierszy po kaszubsku i po polsku, niestety, dotychczas nie opublikowanych. Może znajdzie się chętny na zebranie twórczości Jana Biangi.

8 IV 1929 - w Rolbiku urodził się **Stanisław Pestka**. Maturę zdał w Kościerzynie, studia polonistyczne odbył w Poznaniu. Pracował jako nauczyciel, później został dziennikarzem. Do 1994 pełnił funkcję redaktora naczelnego „Pomeranii”. Pisce kaszubskie wiersze pod pseudonimem Jan Zbrzyca, dotychczas wydano je w zbiorach „Południca” (1976) i „Wizrë ë duchë”(1986). Publikuje również w „Pomeranii” felietony pod pseudonimem „Krëban z Milachowa”. Jest zasłużonym działaczem kaszubskim, laureatem wielu nagród i wyróżnień. Trzykrotnie pełnił funkcję prezesa Zarządu Głównego Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego.

9 IV 1889 - w Malarach w pobliżu jeziora Wdzydze, urodził się najwybitniejszy polski malarz - marynista **Marian Mokwa** (+15.VI.1987). Miał kontakty z młodokaszubami, przede wszystkim z A.Majkowskim. Namalował bardzo dużo pejzaży kaszubskich.

9 IV 1871 - urodził się w Wielu **Wincenty Rogala** (zm. 18 I 1958 w Wielu), brat Tomasza, poeta ludowy i słynny pieśniarz, grywał na cytrze. 18 II 1982 syn Wincentego Franciszek, odsłonił pomnik ojca przed budynkiem szkoły w Wielu. Kazimierz Ostrowski wydał w Gdańsku (1985) książkę o Rogali „Pieśniarz z ziemi jezior”.

(aj)